

Η επίδραση του φύλου των μαθητών και του μορφωτικού επιπέδου των γονέων τους στη διαμόρφωση επαγγελματικών τύπων. Εμπειρική έρευνα με χρήση της Δοκιμασίας Δομής Γενικών Ενδιαφερόντων

Αγνή Βίκη¹

Ευστράτιος Παπάνης²

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της επίδρασης του φύλου των μαθητών, καθώς και του μορφωτικού επιπέδου των γονέων τους στη λήψη επαγγελματικής απόφασης. Η κλίμακα γενικών ενδιαφερόντων (AIST) βασισμένη στην τυπολογία του Holland χορηγήθηκε σε 2100 μαθητές από όλη την Ελλάδα . Στατιστικώς σημαντικές διαφορές εντοπίστηκαν στην επίδραση του φύλου σε όλους τους τύπους επαγγελματικής ταυτότητας. Το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα επηρέασε τη διαμόρφωση του ρεαλιστικού και ερευνητικού τύπου, ενώ της μητέρας του ρεαλιστικού, ερευνητικού και συμβατικού. Η γυναικεία χειραφέτηση ερμηνεύθηκε ως γενεσιουργό αίτιο της επίδρασης της μόρφωσής της στην επαγγελματική επιλογή των μαθητών.

Λέξεις Κλειδιά: AIST Test, Holland's Theory, Επαγγελματική Απόφαση, φύλο

Abstract

The aim of the present study is to examine the effects of student's gender and their parent's educational background on professional choices. 2100 students from all over Greece were administered AIST test of General Interests (Bergman/Eder), which lead to six personality types, based on Holland's typology. The above mentioned aptitude test was standardized for the Greek population. Statistically significant differences were established for the effect of gender on all personality factors. Father's educational level influenced two factors (Realistic, Investigative) and mother's background three (Realistic, Investigative and Conventional). It was concluded that women's emancipation in Greek society and adjustment of maternal role in modern families determined the high influence of mother's cultural background on children's professional choices.

Λέξεις Κλειδιά: Επαγγελματικός προσανατολισμός, μορφωτικό επίπεδο γονέων, Δοκιμασία Δομής Γενικών Ενδιαφερόντων (AIST) των Bergman / Eder, Τυπολογία Holland.

Θεωρητική Επισκόπηση

Ένας παράγοντας που έχει σταθερή σχέση με την απόφαση επιλογής επαγγέλματος ενός νέου, είναι το εκπαιδευτικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων, που σε συνδυασμό με την κοινωνική και οικονομική καταξίωση των γονέων είναι δυνατό να επηρεάσουν την απόφασή του για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει.

Από μια συνολική εκτίμηση βασικών ερευνητικών πορισμάτων μπορεί κανείς να καταλήξει στις εξής επισημάνσεις: Το μορφωτικό – εκπαιδευτικό επίπεδο των γονέων προσδιορίζει την έκταση επιλογής, τα κριτήρια επιλογής και την ένταση των φιλοδοξιών των εφήβων. Ως προς την έκταση επιλογής τονίζεται ότι οι έφηβοι με γονείς επιστήμονες, πολύ δύσκολα θα επιλέξουν άλλο επάγγελμα από αυτό του επιστήμονα. Αντίθετα, τα παιδιά με γονείς εργάτες πιθανόν να ακολουθήσουν επάγγελμα διαφορετικό από αυτό των γονέων, το οποίο θα διασφαλίζει υψηλότερο κοινωνικό κύρος. Αυτό ταυτόχρονα συνεπάγεται ότι τα παιδιά διαθέτουν ευρύτερο επαγγελματικό πλαίσιο αναφοράς. Ως προς την ένταση των φιλοδοξιών και επιδιώξεων το μορφωτικό επίπεδο των γονέων συσχετίζεται με τις ενθαρρύνσεις που θα δεχτεί το παιδί, ώστε να ανελιχθεί επαγγελματικά και να ξεπεράσει τους γονείς του (Καλογήρου, 1979).

¹ Δρ. Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

² Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αιγαίου

Διαπιστώσεις αρκετών ερευνητών αναφέρουν ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και η εν γένει «καλλιέργειά τους», επιδρά στην επαγγελματική σταδιοδρομία των εφήβων, αλλά και στη διαμόρφωση της στάσης των γονέων απέναντι στην εκπαίδευσή τους (Λαμπίρη - Δημάκη 1974, πβ. Κοσμίδου 1986 και Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη 1995).

Από τη μελέτη της επιρροής του μορφωτικού επιπέδου των γονέων στις επαγγελματικές προτιμήσεις των μαθητών γυμνασίου βρέθηκε ότι, μαθητές που οι γονείς τους είχαν πανεπιστημιακή μόρφωση, προτιμούσαν επαγγέλματα που προσέδιδαν υψηλή κοινωνική θέση. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, το μορφωτικό υπόβαθρο των γονέων αλλά και η πολιτισμική ατμόσφαιρα του σπιτιού παίζουν ρόλο στις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων (Moser, 1952).

Σε παρόμοια πορίσματα κατέληξε και ελληνική σχετική έρευνα (Κασσωτάκης 1981), σε αριθμό 1.000 μαθητών Γυμνασίου και Λυκείου όλης της Ελλάδας. Διαπιστώθηκε ότι άτομα διαφορετικής κοινωνικής προέλευσης δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα παιδιά που προέρχονται από χαμηλά κοινωνικά στρώματα με γονείς χωρίς πανεπιστημιακή μόρφωση, έχουν λιγότερες ευκαιρίες για μακροχρόνιες σπουδές σε σύγκριση με εκείνες που έχουν τα παιδιά, τα οποία ανήκουν σε προνομιούχες κοινωνικά, μορφωτικά και οικονομικά οικογένειες. Σε έρευνα του Ο.Ο.Σ.Α αναφέρεται ότι το ποσοστό επιτυχίας στα Α.Ε.Ι. των παιδιών με πατέρα επιστήμονα ήταν 78,3%, ενώ εκείνων με πατέρα αγρότη, μόνο 34%. Πάντως η μαζικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τα νεότερα χρόνια οδηγεί στην άμβλυνση αυτής της διαφοροποίησης.

Τα παιδιά που εμφανίζουν μεγαλύτερες πιθανότητες να λάβουν ανώτατη εκπαίδευση, είναι αυτά που οι γονείς τους κατέχουν πανεπιστημιακό πτυχίο ή πτυχίο ανώτερης σχολής, ασκούν ελεύθερο επάγγελμα, είναι διοικητικά στελέχη ή εκπαιδευτικοί, έχουν σταθερή εργασία, εργάζονται στο δημόσιο ή τουλάχιστον ο πατέρας έχει σταθερή εργασία στο δημόσιο και η μητέρα είναι μορφωμένη και ασχολείται με τα οικιακά (Κασσωτάκης, 1988).

Διαπιστώθηκε μάλιστα (Φλουρής 1983), αύξηση του ποσοστού των γονέων που επιδιώκουν ανώτατες σπουδές για τα παιδιά τους, κάτι που σχετίζεται άμεσα με τη γενικότερη αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου στην Ελλάδα.

Η ξενόγλωσση βιβλιογραφία συνάδει με τα ελληνικά ερευνητικά πορίσματα. Συγκεκριμένα, ο Human (1956), αναφέρει ότι τα παιδιά μορφωμένων γονέων κλίνουν περισσότερο προς τα ανώτερα επαγγέλματα, ενώ ο Super (1957), υποστηρίζει ότι τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με χαμηλό κοινωνικό - οικονομικό επίπεδο, στρέφονται προς επαγγέλματα που διακονούν το status των γονιών τους.

Η σχέση μορφωτικού επιπέδου των γονέων και επαγγελματικού επιπέδου των παιδιών πολλές φορές περιγράφεται διαφορετικά: Όσο πιο μορφωμένοι είναι οι γονείς, τόσο περισσότερο προσπαθούν να διασφαλίσουν ένα κατάλληλο πνευματικό και καθοδηγητικό περιβάλλον. Αντίθετα, όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδό τους, τόσο μεγαλύτερη είναι η προσπάθειά τους να κινητοποιήσουν τα παιδιά τους, ώστε να ακολουθήσουν επαγγέλματα που θα προσδώσουν γόητρο και κοινωνική καταξίωση. Η είσοδος στο πανεπιστήμιο για δεκαετίες αποτελούσε όνειρο ζωής για τους γονείς (Γεώργας κ.ά. 1991, πβ. και Τομπαΐδης 1982).

Η αντίληψη ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει τις αποφάσεις των παιδιών σχετικά με την επαγγελματική εξέλιξη συσχετίζεται με τις θεωρίες της προσκόλλησης και το αίσθημα ασφάλειας που μπορούν οι γονείς να παράσχουν, ώστε τα παιδιά να μάθουν πώς να αντιμετωπίζουν προκλήσεις και κινδύνους (Ketterson & Blustein, 1997). Παράλληλα, η ικανότητα των γονέων να καθορίζουν τις πρώιμες εμπειρίες των παιδιών συνδέεται με τη μετέπειτα αποτελεσματικότητα για εξεύρεση εργασίας και το ύφος ή την ένταση που θα λάβουν αυτές οι προσπάθειες, καθώς και με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και κλίσεις (Altman, 1997). Η αλληλεπίδραση γονέα - παιδιού αρκετές φορές διαμορφώνεται από την καλλιέργεια του πατέρα και της μητέρας, όπως επίσης και από το ύφος του γονεϊκού ρόλου, που τελικά υιοθετείται (αυταρχικός - απαιτητικός/καθοδηγητικός, δημιουργικός - συμμετοχικός, συμβουλευτικός και αδιάφορος) (Darling, 1999).

Φυσικά, το σύστημα της οικογένειας αλληλεπιδρά και με άλλους παράγοντες, όπως τις προσδοκίες από το φύλο των παιδιών, τη φτώχεια, τη σύγκρουση, τη λήψη αποφάσεων, την

αντίληψη περί επαγγέλματος και καριέρας, τη μορφή επικοινωνίας, και τον ορισμό της επιτυχίας.

Στην έρευνα των Mortimer et al. (1992), το μορφωτικό επίπεδο των γονέων ήταν ο παράγοντας που επηρέαζε τη λειτουργία της οικογένειας και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των παιδιών. Οι ίδιοι ερευνητές ανέφεραν ότι γονείς κάτοχοι μεταλκειακών και πανεπιστημιακών τίτλων έδιναν ιδιαίτερη βαρύτητα στην αξία της παιδείας και μεταλαμπάδευαν την αντίληψη αυτή στα παιδιά τους, που κατ' αυτόν τον τρόπο αναπροσάρμοζαν και στοχοθετούσαν τα ταλέντα τους.

Οι Marso και Pigge (1994), βρήκαν ότι παιδιά εκπαιδευτικών επέλεγαν επαγγέλματα που σχετίζονταν με τη διδασκαλία και την κοινωνικότητα.

Ο DeRidder (1990), τόνισε ότι γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο μπορούσαν να παρακωλύσουν την εκδήλωση των κλίσεων των παιδιών και να παρεμποδίσουν την εισαγωγή των παιδιών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από τις εμπειρικές αυτές έρευνες είναι ότι η παιδεία ως αξία της οικογένειας δρα καταλυτικά στη διαμόρφωση των επαγγελματικών τύπων των παιδιών και στην επακόλουθη εκδήλωση ή παρεμπόδισή τους.

Η ξενόγλωσση βιβλιογραφία κατακλύζεται από ευρήματα που επεκτείνουν τη σχέση εκπαιδευτικού επιπέδου γονέων και επαγγελματικού τύπου παιδιών.

Οι Small και McClean (2002), μιλούν για τον παραδειγματικό ρόλο των γονέων και ο Wall (1996), διαπιστώνει ότι ο μεγαλύτερος γιος συνήθως ακολουθεί το επάγγελμα του πατέρα.

Οι Creed και Patton (2003), διατείνονται ότι τα κορίτσια ωριμάζουν γρηγορότερα όσον αφορά τις επαγγελματικές τους κλίσεις. Ο Wilgosh (2002), πιστεύει ότι τα στερεότυπα του φύλου επηρεάζουν ευκολότερα γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και διαμορφώνουν τις προσδοκίες για τις κόρες τους.

Οι Miller et al. (2002), απέδειξαν ότι κορίτσια από οικογένειες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου σπανίως ασχολούνται με θετικές επιστήμες σαφώς επηρεασμένα από τις στάσεις των γονέων.

Σε άλλες έρευνες βρέθηκε υψηλότερη τάση για επιχειρηματικότητα στα αγόρια (Small & McClean 2002), ενώ διαπιστώθηκε κλίση των κοριτσιών προς τα καλλιτεχνικά επαγγέλματα (Blyton, 1997).

Η γονεϊκή επίδραση διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο του παιδιού και ισχυροποιείται όταν συμπίπτει το φύλο γονέα – παιδιού (Kniveton & Bromley, 2004). Τα νεαρότερα παιδιά μπορούν να επηρεαστούν περισσότερο από τα αδέρφια και τους φίλους παρά από τους γονείς. Στην έρευνα των ιδίων σχετικά με την τυπολογία του Holland υψηλότερες βαθμολογίες συγκέντρωσε ο «κοινωνικός» επαγγελματικός τύπος και χαμηλότερες ο «συμβατικός». Πρέπει να ληφθεί υπόψη όμως, ότι τα σημερινά επαγγέλματα απαιτούν ένα ισορροπημένο συνδυασμό όλων των επαγγελματικών τύπων και χαμηλές ή υψηλές βαθμολογίες σε κάποιους από αυτούς ενδεχομένως να απηχούν μη ρεαλιστικές αντιλήψεις για την εργασία και τη σταδιοδρομία.

Εν κατακλείδι, από τα πορίσματα των παραπάνω ελληνικών και ξένων ερευνών προκύπτει ότι οι περισσότεροι που σπουδάζουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και τελικά απασχολούνται σε «ανώτερα» επαγγέλματα, προέρχονται από οικογένειες με υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Είναι προφανές λοιπόν, ότι το κοινωνικό σύστημα αναπαράγει μέσω του μορφωτικού επιπέδου των γονέων τους ταξικούς διαχωρισμούς και παράλληλα, δια των πολλών ή λίγων ευκαιριών που παρέχει οριοθετεί τα πλαίσια δράσης τους. Η εκπαίδευση αποτελεί διέξοδο για τα παιδιά οικογενειών με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και εχέγγυο για τη διατήρηση των κοινωνικών κεκτημένων για τα παιδιά από γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο.

Διαφωνίες εμφανίζονται μεταξύ των ερευνητών όσον αφορά το διαφορετικό ρόλο που διαδραματίζει το μορφωτικό επίπεδο κάθε γονέα χωριστά. Ο Human (1956), θεωρεί ότι σημαντικότερο ρόλο παίζει το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας, ενώ ο Moser (1952), θεωρεί σημαντικότερο το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα.

Σε έρευνα της Krippner (1963), διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματικές προτιμήσεις των κοριτσιών συσχετιζόνταν με το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα της μητέρας.

«Πετυχημένες μητέρες έχουν πετυχημένες κόρες», τονίζει ο Hoffman (1973, στο Γεωργούσης 1995, 35), ενώ οι μητέρες με ανεπαρκή εκπαίδευση, έχουν περιορισμένες φιλοδοξίες για τις κόρες τους (Πάντα, 1988).

Στην έρευνα της Μουσούρου (1984), σε μητέρες παιδιών προσχολικής ηλικίας, διεφάνη περαιτέρω διαφυλικός διαχωρισμός, που αφορούσε τις στοχοθεσίες των μητέρων. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι οι μητέρες ήταν περισσότερο φιλόδοξες για τα αγόρια τους, αφού 37% των μητέρων του δείγματος ήθελε τα αγόρια να γίνουν επιστήμονες. Μάλιστα αυτή η φιλοδοξία γινόταν εντονότερη, όσο χαμηλότερης μόρφωσης ήταν η μητέρα και λιγότερο έντονη, όσο το μορφωτικό της επίπεδο ανέβαινε. Αυτή η συσχέτιση ήταν αντίστροφη για τα κορίτσια.

Γενικά, η μόρφωση της μητέρας αποτελεί σπουδαιότερο παράγοντα επίδρασης στις εκπαιδευτικές – επαγγελματικές επιλογές των νέων και την είσοδό τους στα πανεπιστήμια απ' ό,τι η μόρφωση του πατέρα. Έρευνες στην Ουάσιγκτον (Astin και συνεργάτες, 1971), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η μόρφωση της μητέρας έχει μεγαλύτερη επιρροή στα κορίτσια, απ' ό,τι στα αγόρια, κατά την επιλογή επαγγέλματος.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων αλλά και άλλοι παράγοντες άμεσα σχετιζόμενοι με το μορφωτικό τους επίπεδο, επηρεάζουν σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις την επαγγελματική κατεύθυνση και καθορίζουν το επίπεδο των επαγγελματικών φιλοδοξιών των παιδιών.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανίχνευση μέσω της εφαρμογής σταθμισμένου, αξιόπιστου και έγκυρου τεστ, των διαφορών στις επαγγελματικές κλίσεις μαθητών και μαθητριών, η συσχέτιση των τύπων επαγγελματικών κλίσεων, και η εμπειρική καταγραφή της επίδρασης του μορφωτικού επιπέδου των γονέων στη διαμόρφωση αυτών των τύπων.

1. Πειραματικές Υποθέσεις

H1. Υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των τύπων επαγγελματικών κλίσεων ανάλογα με το φύλο του μαθητή.

H2. Υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των τύπων επαγγελματικών κλίσεων ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα.

H3. Υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των τύπων επαγγελματικών κλίσεων ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο της μητέρας.

H4. Υπάρχει στατιστικώς σημαντική διαφορά στους μέσους όρους των τύπων επαγγελματικών κλίσεων, που προκαλείται από την αλληλεπίδραση του φύλου, του μορφωτικού επιπέδου του πατέρα και του μορφωτικού επιπέδου της μητέρας των μαθητών.

H5. Υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στους τύπους επαγγελματικών κλίσεων.

2. Μεθοδολογία

2.1 Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας απαρτίστηκε από 2.100 μαθητές εκ των οποίων 1.260 ήταν μαθητές Λυκείου και 840 μαθητές Γυμνασίου. Οι μαθητές συνολικά προέρχονταν από 48 δημόσια Γυμνάσια και 60 Λύκεια της χώρας. Από κάθε Λύκειο επιλέχθηκαν 21 μαθητές 7 από κάθε τάξη, μετά από κλήρωση. Από κάθε Γυμνάσιο επιλέχθηκαν 14 μαθητές 7 από τη Β' και 7 από τη Γ' Γυμνασίου.

Οι μαθητές του δείγματος των Λυκείων επιλέχθηκαν από 48 Γενικά Λύκεια και 12 Τεχνικά – Επαγγελματικά, οι οποίοι προέρχονταν από αστικό, ημιαστικό και αγροτικό περιβάλλον

2.2 Μέσα συλλογής των δεδομένων

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η δοκιμασία των Bergman- Eder (AIST) που μεταφράστηκε από τη γερμανική με σκοπό να γίνει στάθμιση σε ελληνικό δείγμα. Η επιλογή

έγινε με βάση τα κριτήρια της μικρότερης διάρκειας εφαρμογής και της καταλληλότητας για τους Έλληνες μαθητές.

Η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου ήταν εξαιρετικά υψηλή (Cronbach's alpha: 0.924>0.072).

2.3 Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η δοκιμασία Δομής των Γενικών Ενδιαφερόντων (AIST) χορηγήθηκε σε τμήματα και τάξεις και συμπληρώθηκε επί τόπου. Ο χρόνος συμπλήρωσής του ήταν κατά μέσο όρο 15 λεπτά. Με άδεια του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας επισκεφθήκαμε τα επιλεγμένα σχολεία και η χορήγηση του τεστ έγινε σε προκαθορισμένη ημέρα και ώρα, αφού είχε προηγηθεί συνεννόηση με τους Διευθυντές των σχολείων. Επιπρόσθετες διευκρινίσεις δίνονταν, όπου χρειαζόνταν κάθε φορά. Ιδιαίτερα τονίστηκε ότι πουθενά δε χρειαζόνταν να γραφεί όνομα ή κάποιο συγκεκριμένο προσωπικό στοιχείο.

2.4 Περιγραφή Δοκιμασίας AIST

Η δοκιμασία Δομής των Γενικών Ενδιαφερόντων (AIST) βασίζεται στην τυπολογική θεωρία του Holland για την επαγγελματική επιλογή. Αποτελείται από 60 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής τύπου Likert. Ο Holland θεωρεί την επαγγελματική επιλογή ως μια διαδικασία, κατά την οποία το άτομο αναζητά ένα επαγγελματικό περιβάλλον, που ανταποκρίνεται περισσότερο στο δικό του τύπο προσωπικότητας.

Η διαδικασία της επαγγελματικής επιλογής, περιλαμβάνει την ακριβή και ρεαλιστική κατανόηση και εκτίμηση, τόσο του εαυτού, όσο και του κόσμου της εργασίας. Μόνο μέσω μιας τέτοιας προσέγγισης είναι δυνατόν η επαγγελματική επιλογή να αποτελέσει πηγή ικανοποίησης για τον άνθρωπο.

Η περιγραφή των επαγγελματικών ενδιαφερόντων ενός ατόμου συνιστά ταυτόχρονα και περιγραφή της προσωπικότητάς του, γιατί τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα είναι μια επιμέρους διάσταση αυτού που καλείται προσωπικότητα (Κρίβας 1987, Ηλιάδης 1988).

Τα περισσότερα άτομα θα μπορούσαν να ταξινομηθούν στους εξής έξι (6) τύπους προσωπικότητας: *Ρεαλιστικός*, *Ερευνητικός - Διανοητικός*, *Κοινωνικός*, *Συμβατικός*, *Επιχειρηματικός* και *Καλλιτεχνικός*. Κάθε τύπος προσωπικότητας παρουσιάζει συγκεκριμένα γνωρίσματα, καθώς και τύπους – μορφές συμπεριφοράς.

Στο *ρεαλιστικό - πρακτικό* τύπο (*Realistic*) ανήκουν άτομα που προτιμούν ρεαλιστικές και πρακτικές ασχολίες και δραστηριότητες, χρησιμοποιούν πρακτικούς τρόπους για να λύνουν τα προβλήματά τους και προσβλέπουν στην εξουσία, τη συγκέντρωση πλούτου και την κοινωνική καταξίωση.

Στον *ερευνητικό - διανοητικό* τύπο (*Investigative*) ανήκουν άτομα που διαθέτουν παρατηρητικότητα, αλλά και συμβολικές ή οργανωτικές ικανότητες και αποφεύγουν τις κοινωνικές δραστηριότητες.

Στον *κοινωνικό* τύπο (*Social*) ανήκουν άτομα που αποστρέφονται τις συστηματικές (στερεότυπες) δραστηριότητες ή εκείνες που απαιτούν χειρωνακτική χρήση μηχανών, υλικών, εργαλείων. Αντίθετα, προτιμούν τομείς που σχετίζονται με κοινωνικές ή εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Στο *συμβατικό* τύπο (*Conventional*) εντάσσονται τα άτομα που αγαπούν την τάξη, τη συστηματική τήρηση αρχείων ή υλικών, και αποστρέφονται τις ελεύθερες και γενικά ασυστηματοποίητες δραστηριότητες. Άτομα αυτού του τύπου προτιμούν κυρίως υπαλληλικά επαγγέλματα.

Στον *επιχειρηματικό* τύπο (*Enterprising*) ανήκουν εκείνοι που έχουν την τάση να αξιοποιούν καταστάσεις για την απόκτηση αγαθών. Στρέφονται προς ηγετικές θέσεις, επιζητούν πολιτικές επιρροές και επιδιώκουν αναγνώριση και εξέλιξη με κάθε μέσο.

Στον *καλλιτεχνικό* τύπο (*Artistic*) εντάσσονται τα άτομα που κλίνουν προς ελεύθερες, απρογραμματίστες δραστηριότητες, οι οποίες οδηγούν σε δημιουργικά και πρωτότυπα έργα. Η μουσική, η συγγραφή, η γλώσσα, η τέχνη είναι μερικές δραστηριότητες που προτιμώνται από τα άτομα αυτού του τύπου (Holland, 1985).

Ο Holland υποστηρίζει, ακόμη ότι κάθε άτομο κατευθύνεται στα διάφορα επαγγέλματα ανάλογα με τον προσανατολισμό της προσωπικότητάς του (Κάντας & Χαντζή 1991, Meier 1991, Farmer et al. 1998).

Οι τύποι προσωπικότητας έχουν διαφορετικά ενδιαφέροντα και ικανότητες στην εργασία. Τα περισσότερα άτομα κατηγοριοποιούνται σε έναν από τους έξι τύπους προσωπικότητας, που αναφέρονται παραπάνω, και τείνουν να διαμορφώνουν συνθήκες εργασίας που ταιριάζουν στην προσωπικότητά τους (Μαρκουλής 1981, Κρίβας 1987, Δημητρόπουλος 1994).

Ο J. Holland περιέγραψε ένα διάγραμμα τύπων πάνω στο οποίο μπορούν να χαρτογραφηθούν όλα τα είδη επαγγελμάτων και όλοι οι τύποι προσωπικότητας.

Γενικά, η θεωρία του είναι σαφής και ευκολόχρηστη και διευκολύνει το έργο του επαγγελματικού προσανατολισμού (Δημητρόπουλος, 1994).

Παραδείγματα ερωτήσεων του AIST είναι:

Παρακαλώ γράψτε το βαθμό του ενδιαφέροντός σας εδώ

5	4	3	2	1
Με ενδιαφέρει πολύ, το κάνω πολύ ευχάριστα	Με ενδιαφέρει αρκετά	Με ενδιαφέρει μέτρια	Με ενδιαφέρει λίγο	Δεν με ενδιαφέρει καθόλου

- Το να επισκευάζει κανείς συσκευές ή μηχανές
- Το να διευθύνει κανείς ένα μαγαζί ή μια επιχείρηση
- Το να κάνει κανείς μάθημα ή να διαπαιδαγωγεί κάποιον

3. Αποτελέσματα

Οι ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας ήταν το φύλο των μαθητών, το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας και οι αλληλεπιδράσεις των τριών αυτών παραγόντων. Ως εξαρτημένες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν οι τύποι των μαθητών, όσον αφορά τις επαγγελματικές τους κλίσεις, όπως αυτές προέκυψαν με ποσοτικά δεδομένα μέσω της δοκιμασίας AIST. Το εύρος διακύμανσης της βαθμολογίας για κάθε τύπο είναι από 10 έως 50 με αριθμητικό μέσο όρο 30. Σκορ από 10-20 δηλώνουν πολύ μικρή κλίση του μαθητή προς κάποιον παράγοντα, 20-30 μικρή προς μεσαία κλίση, 30-40 μεσαία προς υψηλή και 40-50 υψηλή κλίση. Παρατηρήθηκε ότι ο «κοινωνικός» τύπος συγκέντρωσε το μεγαλύτερο μέσο όρο (33.46 με τυπική απόκλιση 7.83) ακολουθούμενος από τον «επιχειρηματικό» (30.09 με τ.α. 7.48), τον «ερευνητικό/διανοητικό» (28.41 με τ.α. 8.4) τον «καλλιτεχνικό» τύπο (27.94 με τ.α. 8.17), τον «ρεαλιστικό/πρακτικό» (26.07 με τ.α. 8.34) και τέλος τον «συμβατικό» (24.7 με τ.α. 7.2).

πίνακας 1 περίπου εδώ

Να σημειωθεί ότι υψηλή βαθμολογία σε κάποιον παράγοντα (π.χ. στον καλλιτεχνικό) δε σημαίνει απαραίτητα τη μη ύπαρξη κλίσης προς κάποιον άλλο (π.χ. ερευνητικό). Για να καταγραφούν οι συσχετίσεις των έξι επιμέρους παραγόντων μεταξύ τους χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης Pearson.

Βρέθηκε ότι ο «ρεαλιστικός-πρακτικός» τύπος συσχετίζεται με τον «ερευνητικό – διανοητικό» (Pearson 0.543). Ο «ερευνητικός-διανοητικός» με το «ρεαλιστικό-πρακτικό» και με το «συμβατικό» τύπο (Pearson 0.452). Ο «καλλιτεχνικός» τύπος έχει υψηλή συσχέτιση με τον «κοινωνικό» τύπο (Pearson 0.572) και με τον «επιχειρηματικό» (Pearson 0.489). Τέλος, ο «συμβατικός» τύπος συσχετίζεται περισσότερο με τον «επιχειρηματικό» (Pearson 0.660). Όλες οι προαναφερθείσες συσχετίσεις είναι στατιστικώς σημαντικές σε επίπεδο 0.01.

πίνακας 2 περίπου εδώ

Οι μέσοι όροι των μαθητών ανά φύλο καταδεικνύουν την ύπαρξη διαφορών μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, όσον αφορά τους επαγγελματικούς τύπους. Συγκεκριμένα, οι μαθητές παρουσιάζουν υψηλότερη βαθμολογία έναντι των μαθητριών στον παράγοντα «ρεαλιστικός-πρακτικός» (μέσος όρος αγοριών 29.77 με τυπική απόκλιση 7.85 και μ.ο. κοριτσιών 22.86 με τυπική απόκλιση 7.97), στον «ερευνητικό-διανοητικό» (μ.ο. 29.81 με τυπική απόκλιση 8.05 για τα αγόρια και 27.19 με τυπική απόκλιση 8.5 για τα κορίτσια), ενώ τα κορίτσια υπερτερούν των αγοριών στους παράγοντες «καλλιτεχνικός», «κοινωνικός» και

«επιχειρηματικός». Τέλος σχεδόν ίσους μέσους όρους εμφανίζουν αγόρια και κορίτσια στον παράγοντα «συμβατικός» (24.97 και 24.63 αντίστοιχα).

πίνακας 3 περίπου εδώ

Για να διακριβωθεί κατά πόσο οι διαφορές αυτές είναι στατιστικώς σημαντικές χρησιμοποιήθηκε το t-test για ανεξάρτητα δείγματα.

Στατιστική σημαντικότητα παρουσιάζεται σε όλους τους παράγοντες (ρεαλιστικός-πρακτικός $t=20.759$ $df=2089$, $p=0.000$, ερευνητικός-διανοητικός $t= 7.218$ $df= 2092$, $p= 0.000$, καλλιτεχνικός $t = 17.440$ $df= 2087$, $p= 0.000$, κοινωνικός $t= 22.747$ $df= 2094$, $p= 0.000$, επιχειρηματικός $t = 3.297$, $df =2091$, $p= 0.000$), εκτός από τον παράγοντα «συμβατικός», όπου οι παρατηρούμενες διαφορές στους μέσους όρους δεν είναι στατιστικώς σημαντικές ($t= 1.086$, $df =2092$ και $p=0.278>0.05$). Πλην του τελευταίου αυτού παράγοντα επαληθεύεται η πρώτη πειραματική υπόθεση, που υποστηρίζει ότι το φύλο καθορίζει τις επαγγελματικές κλίσεις των μαθητών.

Η δεύτερη πειραματική υπόθεση αναφέρει ότι ο επαγγελματικός τύπος των μαθητών καθορίζεται από το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα (αγράμματος, μερικές τάξεις του δημοτικού, απόφοιτος δημοτικού, απόφοιτος γυμνασίου, απόφοιτος λυκείου/μέσης σχολής, απόφοιτος ανώτερης σχολής, πτυχιούχος ανώτατης σχολής και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου). Η επισκόπηση των μέσων όρων αναδεικνύει την ύπαρξη διαφορών ειδικά ανάμεσα στις αντιθετικές κατηγορίες (δημοτικό-ανώτατη σχολή ή μεταπτυχιακά).

Παρόλα αυτά, η μονοπαραγοντική ανάλυση διασποράς παρουσιάζει στατιστικώς σημαντικές διαφοροποιήσεις, ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα, μόνο για τους παράγοντες «ρεαλιστικός-πρακτικός» ($F =3.421$, $df= 6$, $p=0.002<0.01$) και «ερευνητικός-διανοητικός» ($F= 3.509$, $df= 6$ και $p= 0.002<0.01$). Σε όλους τους υπόλοιπους παράγοντες οι παρατηρούμενες διαφορές στους μέσους όρους δεν είναι αρκετά μεγάλες, ώστε να υποστηριχθεί ότι τα δείγματα προέρχονται από διαφορετικούς πληθυσμούς «καλλιτεχνικός» $F= 1.766$, $df= 6$, $p= 0.102>0.05$, «κοινωνικός» $F= 1.531$, $df= 6$, $p= 0.164>0.05$, «επιχειρηματικός» $F= 1.91$, $df =6$, $p= 0.076>0.05$ και «συμβατικός» $F= 2.036$, $df 6$, $p= 0.058>0.05$.

πίνακας 4 περίπου εδώ

Η χρήση του Tukey post hoc test για τους παράγοντες που παρουσίασαν στατιστική σημαντικότητα ενισχύει την υπόθεση ότι οι ομάδες που διαφέρουν είναι οι απόφοιτοι δημοτικού σε σχέση με τους αποφοίτους ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι μαθητές που το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα τους περιορίζεται σε απολυτήριο δημοτικού εμφανίζουν υψηλότερους μέσους όρους από τους μαθητές που ο πατέρας τους είναι απόφοιτος ανώτερης ή ανώτατης σχολής, όσον αφορά τον παράγοντα «ρεαλιστικός-πρακτικός» (μέσος όρος= 26.96 με τυπική απόκλιση 8.71 για τους μαθητές με πατέρα - απόφοιτο δημοτικού, $\mu.o.= 24.72$ με τυπική απόκλιση 7.71 για μαθητές με πατέρα - απόφοιτο ανώτερης σχολής και $\mu.o.=24.74$ με τυπική απόκλιση 7.94 για μαθητές με πατέρα - απόφοιτο ανώτατης σχολής).

Ακριβώς αντίστροφα είναι τα αποτελέσματα για τον παράγοντα «ερευνητικός-διανοητικός»: Τα παιδιά με πατέρα - κάτοχο τίτλου ανώτερης, ανώτατης και μεταπτυχιακής κατεύθυνσης παρουσιάζουν υψηλότερους μέσους όρους ($\mu.o.=29.09$ με τυπική απόκλιση 8.75, $\mu.o.=29.81$ με τυπική απόκλιση 8.5 και $\mu.o.=30$ με τυπική απόκλιση 6.44 αντίστοιχα), από τους μαθητές με πατέρα - απόφοιτο δημοτικού ($\mu.o. 26.57$ με τυπική απόκλιση 7.31). Ταυτόχρονα το Tukey post hoc test εμφανίζει την ίδια στατιστικώς σημαντική διαφορά ανάμεσα στους μαθητές με πατέρα - απόφοιτο γυμνασίου και στους μαθητές με πατέρα - απόφοιτο ανώτατης ή μεταπτυχιακής εκπαίδευσης.

Παρόμοια μονοπαραγοντική ανάλυση διασποράς για την επίδραση του μορφωτικού επιπέδου της μητέρας στον τύπο επαγγελματικών ενδιαφερόντων του μαθητή παρουσιάζει στατιστικώς σημαντικές διαφοροποιήσεις για τους παράγοντες «ρεαλιστικός-πρακτικός» ($F= 5.231$, $df= 6$, $p=0.000$), «ερευνητικός-διανοητικός» ($F= 6.461$, $df= 6$, $p=.0.000$), και «συμβατικός» ($F 3.315$, $df 6$, $p=0.003<0.01$).

πίνακας 5 περίπου εδώ

Το Tukey post hoc test καταδεικνύει ότι η κατηγορία που διαφέρει στατιστικώς σημαντικά από όλες τις υπόλοιπες, αλλά κυρίως από τα χαμηλά μορφωτικά επίπεδα είναι ο

μεταπτυχιακός τίτλος της μητέρας. Μητέρες που υπάγονται στην κατηγορία αυτή, αλλά και στην κατηγορία ανώτατων σχολών, έχουν παιδιά που εμφανίζουν υψηλότερους μέσους όρους από τα υπόλοιπα της κατηγορίας «ρεαλιστικός-πρακτικός», «ερευνητικός-διανοητικός», «καλλιτεχνικός», «κοινο-νικός», «επιχειρηματικός» αλλά και «συμβατικός».

Η τριπαραγοντική ανάλυση διασποράς (φύλο * μορφωτικό επίπεδο πατέρα* μορφωτικό επίπεδο μητέρας) δεν παρήγαγε στατιστικώς σημαντικές αλληλεπιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών, αν και οι διαφορές στους μέσους όρους ήταν αρκετά μεγάλες, γεγονός που μας αναγκάζει να δεχτούμε ότι το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα ή της μητέρας επιδρά με τον ίδιο τρόπο σε αγόρια και κορίτσια για τη διαμόρφωση του τύπου επαγγελματικών κλίσεων.

Συμπεράσματα

Η επιλογή επαγγέλματος είναι μια διά βίου διαδικασία και οι συνιστώσες που την επηρεάζουν μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε ψυχολογικές, κοινωνικές και βιολογικές. Η εξέταση ενός μόνο παράγοντα (π.χ. μορφωτικό επίπεδο γονέων ή φύλο), ακόμα και αν πρόκειται για την καταλυτική επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος, γίνεται κυρίως για ερευνητικούς σκοπούς. Η επιλογή επαγγέλματος μπορεί να οφείλεται στη μίμηση προτύπων, στην επιλεκτική ενίσχυση ορισμένων επαγγελμάτων στις συνθήκες της αγοράς, στις κοινωνικές τάσεις ή μπορεί να επηρεάζεται έμμεσα από μια άλλη μεταβλητή, όπως η αυτοεκτίμηση, που να καθορίζει τελικά την επιλογή επαγγέλματος. Η έρευνά μας συμφωνεί με τα συμπεράσματα της ξένης και ελληνικής βιβλιογραφίας για τη διαφοροποίηση των δύο φύλων ως προς τους τύπους επαγγελματικών κλίσεων. Παρόλα αυτά μένει να αποσαφηνιστεί ο βαθμός διαφοροποίησης, που αποδίδεται σε βιολογικές διαφορές και η διασπορά, που οφείλεται στα στερεότυπα της ελληνικής κοινωνίας, τα οποία ανακυκλώνονται και μεταβιβάζονται από γενιά σε γενιά. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει της προσοχής ότι η κοινωνική αλλαγή είναι συνήθως μια βραδεία διαδικασία, που δεν εξαντλείται σε μικρές χρονικές περιόδους.

Το εύρημα ότι οι επαγγελματικοί τύποι που προέκυψαν από τη δοκιμασία AIST αλληλοσυσχετίζονται, στηρίζεται και από τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner (1983), η οποία απέδειξε ότι δεν υπάρχει ένας μόνο κυρίαρχος τύπος νοημοσύνης, αλλά ότι όλοι οι άνθρωποι μπορούν να έχουν δεξιότητες που υποστηρίζονται από περισσότερα του ενός είδη νοημοσύνης. Η τελική επαγγελματική προτίμηση, ενδεχομένως, να καθορίζεται από την κυρίαρχη νοημοσύνη, υπό το φίλτρο, όμως, πάντα των κοινωνικών παραγόντων.

Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων επηρεάζει την προτίμηση και την επαγγελματική απόφαση των μαθητών: Μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου επιλέγουν επαγγέλματα του ίδιου επιπέδου (επιστημονικά Νομικά, Ιατρικά, Δομικών έργων κ.λπ.), ενώ μαθητές με γονείς χαμηλού μορφωτικού επιπέδου επιλέγουν επαγγέλματα αντίστοιχου επιπέδου (μικρής Εξειδίκευσης, απλά Μηχανολογικά κ.λπ.).

Η έρευνα επικυρώνει εμπειρικές διαπιστώσεις προηγούμενων ερευνών (Moser 1952, Φραγκουδάκη 1985 κ.λπ.), που αφορούν τις επαγγελματικές προτιμήσεις των εφήβων, οι οποίες είναι ανάλογες με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει εδώ στην έννοια της οικογενειακής κουλτούρας, δηλαδή στο σύστημα αξιών, στάσεων, συνηθειών, λεκτικού και μη λεκτικού κώδικα, η οποία ισχυροποιείται σταδιακά, διαμορφώνεται από τις δυναμικές που αναπτύσσονται και εσωτερικεύεται, είτε ως αποδοχή είτε ως αντίδραση προς αυτό, από τα παιδιά. Είναι φανερό ότι η κουλτούρα αυτή επηρεάζεται άμεσα από την καλλιέργεια των γονέων. Οι γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο επιλέγουν συστηματικά μια δημοκρατικότερη διαχείριση των οικογενειακών θεμάτων, δημιουργούν εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και μορφωτικές ευκαιρίες, χρησιμοποιούν συνθετότερο λόγο, ενισχύουν την αυτονομία, θεωρούν την παιδεία και τον πολιτισμό κοινωνικό αγαθό, παρέχουν πολλαπλές επιλογές, εξομαλύνουν τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις, καλλιεργούν υψηλότερες προσδοκίες, κατέχουν συστηματικά καλύτερες θέσεις εργασίας, είναι σχετικά εύποροι και απολαμβάνουν κοινωνικής καταξίωσης, με αποτέλεσμα να στρέφουν τα παιδιά τους σε ανάλογα και πιο ανταγωνιστικά επαγγέλματα.

Το δημοκρατικό στυλ, που συνήθως πηγάζει από την υψηλή συνειδητοποίηση του γονεϊκού ρόλου, χαρακτηρίζεται από σαφείς και υψηλούς στόχους, συναισθηματική υποστήριξη, καθώς και από αναγνώριση της προσωπικότητας των παιδιών. Έρευνες έχουν αποδείξει τη συσχέτιση του γονεϊκού ρόλου με την αυτοεκτίμηση και την επαγγελματική επιτυχία (Παπάνης 2004), την επιμονή, την κοινωνική ικανότητα, την ακαδημαϊκή επιτυχία (Bloir 1997, Strage & Brandt 1999). Από την άλλη πλευρά, γονείς που δίνουν έμφαση στη σταδιοδρομία τους, πιθανόν να στερούν από τα παιδιά τους πολύτιμες ώρες συναναστροφής και αλληλεπίδρασης, να τα επιβαρύνουν με τη μάθηση ολοένα και περισσότερων δεξιοτήτων και να δημιουργούν τελικά ένα πολωμένο κλίμα, μέσα στο οποίο τα πραγματικά ταλέντα των παιδιών να μην μπορούν να ισχυροποιηθούν. Και στις δυο περιπτώσεις ο ρόλος της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και της μεταβίβασης προσδοκιών.

Μερικές φορές το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων και η χαμηλή οικονομική κατάσταση της οικογένειας αποτελούν για τους μαθητές παράγοντα απόρριψης - αποφυγής των απλών επαγγελμάτων. Ομοίως, η τάση απόρριψης ορισμένων κατηγοριών των επιστημονικών επαγγελμάτων (κυρίως Νομικών, Εκπαιδευτικών) από μαθητές με γονείς υψηλού μορφωτικού επιπέδου και με καλή οικονομική - οικογενειακή κατάσταση, μπορεί να ερμηνευτεί ως επιθυμία να ξεφύγουν από συνηθισμένα γι' αυτούς επαγγελματικά πλαίσια.

Το αυταρχικό στυλ που πολλές φορές διακρίνει μη καλλιεργημένους γονείς δημιουργεί ασυμφωνίες ανάμεσα στο χαρακτήρα του παιδιού και την τελική επιλογή επαγγέλματος (Kracke, 1997). Οι αδιάφοροι και αυταρχικοί γονείς ποδηγετούν με τη στάση τους, τους αυτοπροσδιορισμούς των παιδιών, περιορίζουν ή αφήνουν ανεξέλεγκτα τα ερεθίσματα που δέχονται τα παιδιά και συνεπώς αλλοτριώνουν τις επαγγελματικές τους κλίσεις. Είναι αξιοπρόσεκτο το εύρημα ότι οι αλληλεπιδράσεις των μελών της οικογένειας και η γενικότερη λειτουργία της ως σύστημα είναι αυτό που καθορίζει τις επαγγελματικές κλίσεις των παιδιών (περισσότερο από άλλα δημογραφικά στοιχεία, όπως μέγεθος οικογένειας, επαγγελματική κατάσταση γονέων και οικονομικό επίπεδο), αλλά ταυτόχρονα οι δυναμικές που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της, πολλές φορές συσχετίζονται με το μορφωτικό υπόβαθρο και την κουλτούρα της γενικότερα (Fisher & Griggs, 1994). Έτσι οικογένειες οι οποίες είναι πολύ καλά οργανωμένες, συνεκτικές και εκφραστικές μπορούν να δίνουν έμφαση στην εξέλιξη και την ευελιξία, είναι κοινωνικές και ανοιχτές ως συστήματα, ενισχύουν τη συναισθηματική πληρότητα και τέλος βοηθούν τα παιδιά να αναπτύξουν τις ιδιαίτερες κλίσεις και τα ενδιαφέροντα (Way & Rossmann, 1996).

Συνήθως οι Έλληνες γονείς με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην αξία της εκπαίδευσης, με τη διαφορά ότι την αντιλαμβάνονται ως μέσο κοινωνικής και οικονομικής ανόδου και όχι ως αξία αυτή καθαυτή. Εάν η επιτυχία μπορεί να διασφαλιστεί με επαγγέλματα που δεν απαιτούν ιδιαίτερη μόρφωση, τότε προκρίνουν αυτά.

Ένα από τα βασικότερα ευρήματα της παρούσας έρευνας είναι ο κυρίαρχος ρόλος του μορφωτικού υποβάθρου της μητέρας και ειδικά εκείνης με αυξημένα ακαδημαϊκά προσόντα (μεταπτυχιακοί τίτλοι, πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης) στη διαμόρφωση των επαγγελματικών τύπων, τόσο των αγοριών, όσο και των κοριτσιών, ο οποίος υπερσκελίζει τον αντίστοιχο του πατέρα. Είναι γεγονός ότι η σύγχρονη Ελληνίδα μητέρα έχει ξεφύγει από τα στερεότυπα και συνειδητά πλέον λαμβάνει αποφάσεις που σχετίζονται με την ανατροφή των παιδιών. Ο μητρικός ρόλος δεν την απομονώνει πια από το εργασιακό περιβάλλον, δεν της στερεί τις ευκαιρίες επαγγελματικής και μορφωτικής εξέλιξης, γεγονός που ενδυναμώνει την προσωπικότητά της. Η μητέρα μπορεί στις μέρες μας να αποτελεί παράδειγμα προς μίμηση.

Βιβλιογραφία

- Altman, J. H. (1997) *Career Development in the Context of family Experiences*. In Diversity and Women's Career Development: From Adolescence to Adulthood, edited by Helen S. Farmer, pp. 229-242. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Astin, H., Suniewick, S., Dweck, S. (1971) *Women: A bibliography on their education and careers*. Washington: D. C, Human Service Press.
- Bergman, C. & Eder, F. (1992) *Allgemeiner Interessen Struktur Test*.
- Bloir, K. (1997) Parenting that Promotes Resilient Urban American Families: Scholars Describe the Characteristics of Their Parent's Parenting Behaviors. Paper presented at the Annual Conference of the National Council on Family Relations, Arlington, VA.
- Creed, P. A. & Patton, W. (2003) Differences in career attitude and career Knowledge for high school students with and without paid experience. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 21-33.
- Γεώργας, Δ., Μπεζεβέγκης, Η., Γιαννίτσας, Ν. (1991) Εμπειρίες, στάσεις και προσδοκίες μαθητών και φοιτητών από το λύκειο, τον ΣΕΠ και το πανεπιστήμιο. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 18-19, 43-66.
- Γεωργούσης, Π. (1995) Η επαγγελματική συμβουλευτική και ο ρόλος της οικογένειας στην επαγγελματική εξέλιξη του ατόμου. *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 32-33, 29-44.
- Darling, N. (1999) Parenting Style and its Correlates. ERIC Digest. Champaign: ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, University of Illinois.
- DeRidder, L. (1990) The Impact of parents and parenting on career Development. Knoxville, TN: Comprehensive Career Development Project.
- Δημητρόπουλος, Ε. Γ. (1994) *Σχολικός εκπαιδευτικός και επαγγελματικός προσανατολισμός και συμβουλευτική*. Αθήνα, Γρηγόρης.
- Farmer, H., Rottela, S., Anderson, C., Wardrop, J. (1998) Gender differences in science, math and technology careers: Prestige level and Holland interest type. *Journal of Vocational Behavior*, 53, 73-96.
- Fisher, T. A. & Griggs, M. B. (1994) Factors that Influence the Career Development of African – American and Latino Youth. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, New Orleans, LA.
- Gardner, R. A. (1992) *Self-esteem problems of children*. Gresskill, NJ, Creative Therapeutic.
- Holland, J. L. (1985) *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments*, (2nd ed.) Englewood Cliffs, N. Jersey, Prentice Hall.
- Human, H. (1956) The relationship of social status and vocational interests. *Journal of Counseling Psychology*, 3(1), 12-16.
- Ηλιάδης, Ν. (1988) *Η εκλογή του επαγγέλματος*. Αθήνα, Ίων.
- Καλογήρου, Κ. (1979) *Επαγγελματική διαπαιδαγώγηση*. Αθήνα, Καραμπερόπουλος.
- Κάντας, Α. & Χαντζή, Α. (1991) *Ψυχολογία της εργασίας. Θεωρίες επαγγελματικής ανάπτυξης: Στοιχεία συμβουλευτικής*. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντογιαννοπούλου - Πολυδωρίδη, Γ. (1995) *Κοινωνιολογική ανάλυση της ελληνικής εκπαίδευσης. Οι εισαγωγικές εξετάσεις*. Αθήνα, Gutenberg.
- Κασσωτάκης, Μ. (1981) *Η επίδοση των μαθητών μέσης εκπαίδευσεως σε σχέση με το επάγγελμα και το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα, το οικογενειακό εισόδημα και την περιοχή έδρας του σχολείου τους*. Αθήνα. Εργαστήριο Πειραματικής Παιδαγωγικής Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Κασσωτάκης, Μ. (1988) *Ισότητα ευκαιριών πρόσβασης στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Ηράκλειο, εκδ. συγγρ.
- Ketterson, T. U. & Blustein, D. L. (1997) Attachment Relationships and the Career Exploration Process. *Career Development Quarterly*, 46 (2), 167-178.
- Κοσμίδου, Χ. (1986) Έννοια και περιεχόμενο των όρων «συμβουλευτική» και «προσανατολισμός». *Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού*, 1, 26-35.
- Kracke, B. (1997) Parental Behaviors and Adolescent's Career Exploration. *Career Development Quarterly*, 45 (4), 341-350.
- Κρίβας, Σ. (1987) Η συνεισφορά των θεωριών επαγγελματικής εκλογής στην συμβουλευτική πρακτική κατά τη διαδικασία εκλογής επαγγέλματος. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 33, 29-36.

- Krippner, S. (1963) Junior high school student's vocational preferences and their parent's occupational levels. *Personnel and Guidance Journal*, 41, 590-595.
- Λαμπίρη - Δημάκη, Ι. (1974) *Προς μίαν ελληνικήν κοινωνιολογίαν της παιδείας, τόμ. 1 και 2*. Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Μαρκουλίδης, Δ. (1981) Η καθοδήγηση στη μέση εκπαίδευση. Οργανωτικές δομές και επισκόπηση των κυριότερων θεωριών επαγγελματικής εκλογής. *Νέα Παιδεία*, 18, 61-97.
- Marso, R. & Pigge, F. (1994) Personal and Family Characteristics Associated with Reasons Given by Teacher Candidates for Becoming Teachers in the 1990's: Implications for the Recruitment of Teachers. Paper presented at the Annual Conference of the Midwestern Educational Research Association, Chicago, IL.
- Meier, S. (1991) Vocational behavior, 1988-1990: Vocational choice, decision – making, career development interventions and assessment. *Journal of Vocational Behavior*, 39, 131-181.
- Miller, L., Lietz, P., Kotte, D. (2002) On decreasing gender and attitudinal changes: factors influencing Australian and English pupil's choice in science, Psychology, *Evolution and Gender*, 4 (1), 69-92.
- Mortimer, J. et al. (1992) *Influences on Adolescent's Vocational Development*. Berkeley, CA: National Center for Research in Vocational Education.
- Moser, W. B. (1952) The influence of certain cultural factors upon the selection of vocational preferences. *Journal of Educational Research*, 45, 523-526.
- Μουσούρου, Λ. (1984) *Οικογένεια και παιδί στην Αθήνα. Αποτελέσματα μιας εμπειρικής έρευνας*. Αθήνα, Εστία.
- Πάντα, Δ. (1988) *Οι Επαγγελματικές επιλογές των νέων*. Θεσσαλονίκη, Παρατηρητής.
- Παπάνης, Ε. (2004) *Η αυτοεκτίμηση και η μέτρησή της*. Αθήνα, Ατραπός.
- Way, W. L. & Rossmann, M. M. (1996) *Learning to work: How parents nurture the transition from school to work family matters.. in school to work transition*. Berkley, CA: National Center for Research in Vocational Education.
- Small, J. & McClean, M. (2002) Factors impacting on the choice of entrepreneurship as a career by Barbadian youth: a preliminary assessment. *Journal of Eastern Caribbean Studies*, 27 (4), 30-54.
- Strage, A. A. & Brandt, T. S. (1999) Authoritative Parenting and College Student's Academic Adjustment and Success. *Journal of Educational Psychology*, 91(1), 146-156.
- Super, D. (1957) *The psychology of careers: An introduction to vocational development*. New York: Evanston, Harper and Row.
- Τομπαΐδης, Δ. (1982) *Η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση*. Αθήνα, Γρηγόρης.
- Φλουρής, Γ. (1983) *Αυτοσυναίσθημα, επίδοση και επαγγελματικές φιλοδοξίες*. Ηράκλειο, εκδ. συγγρ.
- Φραγκουδάκη, Α. (1985) *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα, Παπαζήσης.
- Wall, R. (1996) Marriage, residence and occupational choices and junior siblings in the English past. *History of the Family*, 3, 259-271.
- Wilgosh, L. (2002) Examining gender images, expectations and competence as perceived impediments to personal, academic and career development. *International Journal for the Advancement of Counseling*, 24 (4), 239-260.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των τύπων επαγγελματικών κλίσεων μαθητών

	μέσος όρος	τυπική απόκλιση	δείγμα
ρεαλιστικός-πρακτικός	26,0733	8,34600	2102
ερευνητικός-διανοητικός	28,4190	8,40730	2105
καλλιτεχνικός	27,9424	8,17478	2100
κοινωνικός	33,4656	7,83399	2107
επιχειρηματικός	30,0951	7,48296	2104
συμβατικός	24,7843	7,20016	2105

Πίνακας 2: Συσχετίσεις (Pearson r) τύπων επαγγελματικών κλίσεων

	ρεαλιστικός-πρακτικός	ερευνητικός-διανοητικός	καλλιτεχνικός	κοινωνικός	επιχειρηματικός	συμβατικός
ρεαλιστικός-πρακτικός	1	,543(**)	,199(**)	,083(**)	,267(**)	,486(**)
ερευνητικός-διανοητικός	,543(**)	1	,390(**)	,275(**)	,333(**)	,452(**)
καλλιτεχνικός	,199(**)	,390(**)	1	,572(**)	,413(**)	,357(**)
κοινωνικός	,083(**)	,275(**)	,572(**)	1	,489(**)	,386(**)
επιχειρηματικός	,267(**)	,333(**)	,413(**)	,489(**)	1	,660(**)
συμβατικός	,486(**)	,452(**)	,357(**)	,386(**)	,660(**)	1

Πίνακας 3: Μέσοι όροι τύπων επαγγελματικών κλίσεων ανά φύλο

	Φύλο	μέσος όρος	τυπική απόκλιση
ρεαλιστικός-πρακτικός	Αγόρι	29,7797	7,85494
	Κορίτσι	22,8601	7,37786
ερευνητικός-διανοητικός	Αγόρι	29,8182	8,05932
	Κορίτσι	27,1937	8,50864
καλλιτεχνικός	Αγόρι	24,8349	7,34850
	Κορίτσι	30,6831	7,89811
κοινωνικός	Αγόρι	29,7263	7,39138
	Κορίτσι	36,7180	6,67876
επιχειρηματικός	Αγόρι	29,5148	7,54536
	Κορίτσι	30,5932	7,39308
συμβατικός	Αγόρι	24,9734	7,26902
	Κορίτσι	24,6308	7,14073

Πίνακας 4: Μονοπαραγοντική ανάλυση διασποράς (επίδραση μορφωτικού επιπέδου πατέρα στους μέσους όρους επαγγελματικών κλίσεων μαθητών)

	Άθροισμα τετραγώνων	Βαθμοί ελευθερίας	Τιμή F	sig
ρεαλιστικός-πρακτικός	1421,533	6	3,421	,002
ερευνητικός-διανοητικός	1478,635	6	3,509	,002
καλλιτεχνικός	706,104	6	1,766	,102
κοινωνικός	562,743	6	1,531	,164
επιχειρηματικός	639,714	6	1,910	,076
συμβατικός	631,835	6	2,036	,058

Πίνακας 5: Μονοπαραγοντική ανάλυση διασποράς (επίδραση μορφωτικού επιπέδου μητέρας στους μέσους όρους επαγγελματικών κλίσεων μαθητών)

	άθροισμα τετραγώνων	βαθμοί ελευθερίας	τιμή F	Sig.
ρεαλιστής-πρακτικός	2158,444	6	5,231	,000
ερευνητικός-διανοούμενος	2698,326	6	6,461	,000
καλλιτεχνικός	832,324	6	2,088	,052
κοινωνικός	185,321	6	,504	,806
επιχειρηματικός	650,199	6	1,944	,070
συμβατικός	1022,390	6	3,315	,003